

Bir “Doğrudan Eylem Hareketi” Olarak Greenpeace (Yeşil Barış)

Hüseyin ARSLAN*

ÖZET

Greenpeace çevresel bir sivil toplum örgütüdür ve ekolojik hareketlerden “Green Politics” içinde kabul edilmektedir. Greenpeace küresel ısınma, ormansızlaşma, aşırı avlanma, ticari balina avcılığı ve anti-nükleer sorunlar gibi konular üzerinde çalışmalarını yoğunlaştırmaktadır. Greenpeace amacına ulaşmak için “doğrudan eylem” yöntemini kullanmaktadır. Günümüzde Greenpeace örgütünün uluslararası idare merkezi Hollanda’nın Amsterdam şehrinde yer almaktadır. Uluslararası Greenpeace’in başkanlığını Kumi Naidoo yapmaktadır. Greenpeace 1992’den bu yana Türkiye’de çalışmalarını sürdürmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Greenpeace, çevre, ekoloji, küresel ısınma, doğrudan eylem.*

ABSTRACT

Greenpeace is a non-governmental environmental organization and it’s considered in the ecological movements of “Green Politics”. Greenpeace focuses its work on world wide issues such as global warming, deforestation, overfishing, commercial whaling and anti-nuclear problems. Greenpeace uses direct action method to achieve its goals. Greenpeace consists of Greenpeace International based in Amsterdam, Netherlands. The current director of Greenpeace International is Kumi Naidoo. Greenpeace has been working in Turkey since 1992.

Key words: *Greenpeace, environment, ecology, global warming, direct action.*

Giriş

Çevre-insan ilişkisi tarihin ilk çağlarından beri var olan bir olgudur. Bu ilişki, akan zaman içinde, bilgi seviyesindeki artışa, teknolojik gelişmelere paralel olarak günümüze kadar uzanan süreç içinde köklü değişikliklere uğramış bir ilişkidir. Doğal tabiat olaylarının yanısıra insan eliyle çevreye verilen zararları içeren bu ilişkide hep edilgen/pasif olan ve değişime uğratılan çevre olmuştur.

İlkel insandan modern insana kadar geçen zaman, tarihsel, toplumsal, ekonomik ve teknolojik gelişmeler açısından araştırıldığında, insanların çevreye nasıl yaklaştıklarını ve onu nasıl algıladıklarını anlamak mümkündür. Çevre-insan ilişkisinin seyrine tanıklık eden bu tarihî süreç aynı zamanda çevre sorunlarının da varlık kazandığı, gün yüzüne çıktığı bir zaman dilimidir.

* Dr., Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Bilim Dalı, Siyaset ve Sosyal Bilimler Bilim Dalı, (Doktora Mezunu)

Görmez'e göre, insanla çevresi arasındaki ve diğer canlılarla doğal çevre arasındaki ilişkiler; insanlığın ilk yıllarından sanayi devrimine kadar değişim geçirse de kısmî bir uyum içinde sürmüştür. Ancak sanayi devrimi, insanın doğaya müdahale ederek doğal dengeyi bozma imkânlarını ve şartlarını hazırlamıştır. Görmez, bu süreçte ekolojik dengenin insan tarafından tahrip edilmeye, bozulmaya hatta canlılar için tehlikeli olmaya başladığına dikkatleri çekerken, insanlığın doğayı tahakküm altına alma ve onu sınırsızca kullanma çabasının 17. yüzyıldan sonra giderek artan bir hırsla dönüştüğüne, sanayileşme ve teknolojik gelişme sürecinde 1800'lü yıllarda, önce Batı Avrupa ülkelerinde daha sonraki yıllarda ise bütün dünyada pek çok sorunun ortaya çıkmaya başladığına işaret etmektedir.¹

Ancak şu bir gerçektir ki; çevre sorunlarının ortaya çıkış tarihi çok eski olmakla beraber bu sorunların ulusal ve uluslararası kuruluşların gündemine girmesi ve önemli bir yer işgal etmeye başlaması son yıllarda olmuştur.

Nitekim 1960'lı yılların sonlarına doğru çevre üzerinde oluşturulan tahribatın ulaştığı büyük boyutlar, geleneksel ekonomik büyüme strateji ve politikalarının kabul edilebilirliği hakkındaki soru ve sorunlar, kamuoyu önünde açıkça konuşulmaya ve tartışılmaya başlanmıştır. Bu tartışmaların ortak gündem maddesi ise insanoğlunun geleceği açısından doğanın korunması, doğanın insanlığın ortak paydalarından biri haline getirilmesi, çevre tahribatının azaltılması vb. konular olmuştur. Sonuçta çevreyi koruma ve çevre tahribatını önlemeye yönelik kurumsallaşma hareketleri ve politikalar, artık sadece siyaseten bu konuları işleyen "yeşil partiler" in değil aynı zamanda hemen hemen her siyasal partinin gündemine ve politikalarına girmiştir.

Bu meyanda çevreyi koruma ve çevre tahribatını önlemeyi kendine amaç edinen, bu konuda ulusal ve uluslararası bir bilinç, bir kamuoyu oluşturulmasında önde gelen kuruluşlardan birisi de hiç şüphesiz ki Türkçe'de yeşil barış anlamına gelen Greenpeace'tir. Doğal hayatın korunmasına yönelik olarak yaptığı eylemlerle adını duyurmaya başlayan Greenpeace, geçen zaman içinde faaliyetlerine hız vermiş, taraftar sayısını arttırmış ve kısa sürede çevre konusunda adından en çok bahsedilen çevreci örgütlerden biri haline gelmiştir.

Greenpeace'in ortaya çıkışı, felsefesi ve kendini ifade etme tarzı, amacı, çalışma alanları ve çalışma şekli ile Türkiye'deki faaliyetleri hakkında bilgi aktarmayı deneyeceğimiz bu çalışmamıza, öncelikle Greenpeace'in ekolojik hareketlerden "Green Politics" içinde sayılması sebebiyle ekoloji hakkında kısa bir değerlendirmede bulunarak başlayacağız.

1. Ekoloji

Ekoloji sözcüğü, bir Alman biyoloğu olan Ernest Haeckel (1834-1919) tarafından "Generelle Morphologie" isimli çalışması içinde ilk defa 1866 yılında kullanılmıştır² ve 1930'lara kadar profesyonel anlamda bir statü kazanamamıştır.³ Ekoloji hareketi ancak 1970'li yıllarla beraber özellikle batıda gelişme gösteren hareketlerden biri olmuştur.

Bir bilim olarak ekoloji ise biyolojinin bir alt dalıdır. Yüzyıldan fazla bir geçmişe sahip olmasına rağmen daha sık gündeme gelmesi ve popülerleşmesi 1970'li yıllara

¹ Kemal Görmez, *Çevre Sorunları ve Türkiye*, Gazi Kitabevi, Genişletilmiş 3. Baskı, Ankara 1997, s. 16.

² Anna Bramwell, *Ecology in the 20th Century: A History*, Yale University Press, London 1989, s.39.

³ Jonathan Porritt, *Yeşil Politika*, Çev.: Alev Türker, Ayrıntı Yay., İstanbul 1989, s. 18.

denk gelmektedir. Ekoloji hareketinin yükselişiyle birlikte, ekoloji de bir bilim olmaktan bir “dünya görüşü” olmaya doğru yol almıştır.⁴

Ekoloji kavramının Türkçe karşılığı olarak “çevre” kelimesi kullanılmaktadır. Ancak Kemal Görmez, “ekoloji” kavramının Türkçe’ye “çevre” şeklinde aktarılmasının kavramsal düzeyde bir yanılgıya yol açtığını ve ekolojinin Türkçe’de kullanıldığının aksine çevre anlamı taşımadığını aktarmaktadır. Kavramlara yüklenen anlamlar ve onların algılanışları ile çevre sorunlarına bakış arasında da doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Dolayısıyla ekolojik sorunları çevre sorunlarına indirgemek, bu handikabı baştan içerisinde barındırır. Görmez’e göre, çağımızdaki ekolojik sorunları da günümüz çevreci akımlarının üretmeye çalıştığı tedbirlerle çözmek de mümkün görünmemektedir.⁵

Bir yandan kurumsal siyasete eklenilebilecek bir düzeyde bir siyasallaşma sergileyebilmiş, diğer yandan da bu siyasallaşma sürecinde diğer yeni toplumsal hareket grupları için bir çekim ve ağırlık merkezi olma yeteneğini gösterebilmiş⁶ olan ekoloji hareketi, sosyal teoride yeni toplumsal hareketler içerisinde ele alınmaktadır.

Tuncay Önder, ekoloji hareketi ya da ekolojizm ile ilgili olarak belirtilmesi gereken önemli bir hususun, yekpare bir hareketten bahsetmenin imkansız olduğunu ifade etmektedir. Ona göre, ekolojik hareket ve düşünce pek çok farklı hareketi ve akımı bünyesinde taşımakta, bunun yanı sıra ekososyalizm, ekoanarşizm vb. geleneksel ideolojilerle eklenilebilmektedir. Bu yüzden ekoloji hareketi yerine ekolojik hareketlerden bahsetmek daha doğru bir tercihtir.⁷

Günümüzde ekolojik düşünceyi tek bir düşünce akımı ya da grubu gibi görmenin mümkün olmadığını bildiğini ifade eden Kemal Görmez de çevre korumacılıktan anarşizme, radikal ekolojiden eko-sosyalizme, ekofeminizmden dinsel hareketlere pek çok ekoloji düşüncesinin varlığından bahsedildiğini, dolayısıyla günümüz ekoloji hareketinin herkes tarafından kabul edilebilir bir yapısının ya da ideolojisinin ortaya konulamayacağını belirtmektedir.⁸

Çevre sorunları, belirtmeye çalıştığımız gibi, çok uzun senelerden beri insanlığın önemli ortak sorunlarından biri olagelmıştır. Her ülkenin öyle ya da böyle bu sorunla başa çıkmak için geliştirdiği politikalar bulunmakla beraber çevre sorunlarıyla daha iyi mücadele edebilmek için ulusal düzeyden uluslararası platformlara taşınan çalışmalar yapılmaya başlanmış ve bu yolda örgütlenmeler hızlanmıştır. BM’den Dünya Bankası’na, AB’den Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü ile NATO’ya kadar uzanan uluslararası kuruluşlar ek olarak çevre ile ilgili faaliyetler yürütmeye başlamışlardır.

Ekoloji hakkında bu kısa bilgilendirmeden sonra, bugün çevre sorunları konusunun gündeme geldiği her platformda artık adının geçmesi olağan hale gelen Greenpeace örgütüne geçebiliriz.

⁴ Tuncay Önder, *Ekoloji, Toplum ve Siyaset*, Odak Yay., Ankara 2003, s. 5.

⁵ Kemal Görmez, *a.g.e.*, s. 13.

⁶ Tuncay Önder, *a.g.e.*, s. 1.

⁷ Tuncay Önder, *a.g.e.*, s. 13.

⁸ Kemal Görmez, *a.g.e.*, s. 99.

2.Greenpeace (Yeşil Barış)

Çevre sorunları konusunda uluslararası kuruluşların yanı sıra faaliyetlerini bağımsız olarak sürdüren gönüllü çevre örgütleri de bulunmaktadır. İşte bunlardan birisi Greenpeace'dir. Çalışmalarını bağımsız olarak sürdürmek için devletlerden, şirketlerden ya da siyasi partilerden bağış ve sponsorluk kabul etmeyen Greenpeace, bütün çalışmalarının kaynağını sadece bireylerden aldığı maddî ve manevî destekle sürdürmektedir.

Ekoloji hareketlerini "Green Politics", "Ecofeminism" ve "Sustainable Development" olarak üç sınıfa ayıran Carolyn Merchant, The Greens (Yeşiller) ve Greenpeace (Yeşil Barış) gibi grupları "Green Politics" içinde saymıştır.⁹

Tuncay Önder'in aktardığı bilgilere göre, 1970'lerden itibaren şekillenen Friends of the Earth (Yeryüzü Dostları) ve Greenpeace gibi örgütler, korumacı derneklerden farklı olarak, ileri sanayi toplumlarının nükleer enerji, sanayi kirliliği, asit yağmurları gibi sorunları üzerinden temel bir toplumsal değişme ihtiyacını dile getirmektedirler.¹⁰ Önder ayrıca, "Friends of the Earth" ve "Greenpeace" örgütlerinin ortaya çıkışını, geleneksel korumacı yaklaşımdan yeni ekolojik bilince geçişin bir göstergesi olarak değerlendirdiğini nakletmektedir.¹¹

Andrew Dobson da İngiltere'deki National Trust'ın çevre konusundaki duyarlılığına işaret ederken, Greenpeace'in de bir çevre örgütü olduğunu, ancak her iki örgütün çevre konusundaki yaklaşımları arasında da belirgin bir farkın bulunduğunu belirtmiştir.¹²

Yaygın bir kanaate göre de Greenpeace kendisini derin ekolojiye yakın hissetmektedir. Bilindiği gibi derin ekoloji kavramı da Arne Naess tarafından geliştirilmiştir.

Doğayı ve insanı birbirinden ayıran ve farklılaştıran insan-merkezci düalizmi kesin bir biçimde reddeden derin ekoloji, insan ve doğayı "bir" ve "bütün" olarak ele almaktadır.¹³ Derin ekolojinin isim babası olan Naess aynı zamanda bu akımın ilkelerini de ortaya koymuştur.¹⁴

2.1.Greenpeace'in Doğuşu: Dalga Çıkartmanın Komitesinden Greenpeace'e

Greenpeace'in tarihî seyri; Kanadalı küçük bir grubun, Amerika'nın Kanada'da yaptığı nükleer denemelere karşı, nükleer deneme alanına gitmek üzere küçük bir balıkçı teknesiyle yola çıkmalarıyla başlamıştır. Bu gruptaki insanların cesareti, inancı, protestolarındaki barışçıl ve samimi yapı binlerce insanı heyecanlandırmış ve bir araya getirmiştir. O günlerde atılan tohum örgütün bugünkü haline ulaşmasını sağlamıştır.

1970 yılında Jim Bohlen, Irving Stowe ve British Columbia Üniversitesinde genç bir hukuk öğrencisi olan Paul Cote "Dalga Çıkartmanın Komitesi"ni kurarlar. Komitenin ismi konusunda 1969'da yapılan sınır gösterisinden esinlenirler. Komitenin kurulduğu zamanki tek amaç, ABD'nin Amçitka'da yapacağı nükleer silah

⁹ Kemal Görmez, *a.g.e.*, s. 99.

¹⁰ Tuncay Önder, "Yeşil Siyaset", *Siyaset*, Ed. Mümtaz'er Türköne, Lotus Yay., Ankara 2003, s. 602.

¹¹ Tuncay Önder, *a.g.e.*, s. 607.

¹² Andrew Dobson, *Green Political Thought*, Routledge, London 1992, s. 2-3.

¹³ Tuncay Önder, *Ekoloji, Toplum ve Siyaset*, s. 149.

¹⁴ Bkz. Arne Naess, "Deep Ecology", *Key Concepts in the Critical Theory Ecology*, Ed.: Carolyn Merchant, Humanities Press International, USA 1997, s. 120-124.

denemelerine engel olmaktadır. Ancak Bohlen'e göre "Dalga Çıkartmayın Komitesi" pek fazla anlam ifade etmeyen bir yığın kelimeydi ve kimse bu isme bir yakınlık duyamıyor ve anlam veremiyordu. Bu yüzden grup herkesin anlayabileceği daha geniş kapsamlı bir isim düşünmeye çalışıyordu. Vancouver'da 49. Avenue and Oak'taki Ünitaryen Kilisesinde yapılan bir planlama toplantısında gruba kısa, ama özlü, kendi kendisine enerji sağlayabilecek kadar dışa vurumcu ve her yerde ilgi uyandırabilecek bir isim bulundu: Greenpeace. Yeni adla ilgili açıklamalar birbirinden farklı olsa da herkes bu yeni adı ortaya atan kişinin Kanadalı genç bir sosyal hizmet görevlisi olan Bill Darnell olduğunu kabul etmektedir. Böylece gezegene yönelik ilgi ve endişelerle nükleer silahlara karşı muhalefeti yeni ve güçlü bir görüşle birleştiren ve bütün zamanların en etkili çevreci protestolarından bazılarında esin kaynağı olan dinamik bireşimi olan "Greenpeace" doğmuştur.¹⁵

Bu şartlarda doğan ve yaşam biçimleri ile ilgili sorunlar üzerinde yoğunlaşan Greenpeace, bir avuç insanın kararlılığıyla başlayan, bugün ise dünyanın pek çok ülkesinde temsilcilikleri olan ve binlerce gönüllü üyesiyle uluslararası bir kuruluşa dönüşen bir hareketin adıdır.

İlk eylemi için harap bir tekne olan Phllis Cormack'ı kiralayan Greenpeace, günümüzde okyanus aşan gemilerden nehir teknelerine kadar gelişmiş bir filoya sahiptir. Greenpeace, nükleer bir denemeye karşı çıkararak başlattığı faaliyet ağını daha sonra genişletmiş ve birçok konuya el atmıştır. Toksik atıklar, asit yağmuru, kanguru kıyımı, denizlerde nükleer silahlar, balina avcılığı, okyanuslarda kirlenme ve doğal çevreye yönelik tehditlerin çoğalmasıyla birlikte çeşitlenen daha nice sorunlar Greenpeace'nin ilgi alanına girmiştir.¹⁶

İlk Greenpeace seferi de, iki yıl süren bir planlama ve hazırlık çalışmalarının sonunda 15 Eylül 1971'de Phllis Cormack'ın barış ve ekoloji sembolleriyle süslü, üçgen biçimli yeşil yelkenini açarak denize açılmasıyla başlamıştır. Ben Metcalfe yolculuğun ikinci günü CBS Radyosuna verdiği demeçte; kendilerini, radikaller olarak nitelenmelerinin aksine, çevrenin çocuklar ve gelecek kuşaklar için korunmasında ısrarcı olan muhafazakârlar olarak ifade etmiştir.¹⁷

Greenpeace'in tanınmış liderleri arasında üç isim öne çıkmaktadır. Bunlar Robert Hunter, David Mc Taggart ve Patrick Moore'dur. Bu liderlerden gazeteci, yazar, program yapımcısı, filozof ve ekolojist gibi birçok unvan taşıyan Hunter'ın bütün hayatı ekolojik dengenin korunması için verdiği mücadelelerle geçmiştir. Hunter'ın ele avuca sığmaz yaratıcılığı, stratejik zekası, haber kokusunu kaçırmayan keskin gazeteci burnu, Greenpeace eylemlerine silinmez bir biçimde damgasını vuracaktır.

Ticarî olarak değersiz kılmak için yavru fokların beyaz kürklerini boyadığı Newfoundland buzullarından, Rus zıpkınları ile peşinde oldukları balinaların arasına girdiği Pasifik Okyanusu'na dek yeni bir kişisel çevreci eylemcilik tarzına da ilham kaynağı olacak olan Hunter, Greenpeace'in doğuşunu 1978'de "Gökkuşağı Savaşçıları" (Warriors of the Rainbow) başlıklı kitabında anlatmıştır. Ustalık bir hikâyeciliğin başarısı olarak kabul edilen bu kitap, yeni kuşaktan genç insanların örgüt saflarına

¹⁵ Michael Brown-John May, *Greenpeace Yeşilbarış'ın Öyküsü*, Çev: Sabir Yücesoy, Metis Yay., İstanbul 1992, s. 17-18.

¹⁶ Michael Brown-John May, *a.g.e.*, s. 8.

¹⁷ Michael Brown-John May, *a.g.e.*, s. 22.

katılmasını sağlamıştır. Kitabın girişinde Hunter şöyle diyordu: "*Amerikalı ve Fransız nükleer silah yapımcılarına; Rus, Japon ve Avustralyalı balina avcularına; Norveçli ve Kanadalı fok avcularına; çok uluslu petrol konsorsiyumlarına ve böcek ilacı üreticilerine; sinik politikacılara, öfkeli işçilere ve tekrar tekrar kendimize karşı güç dengesinin eşit olmadığı bir savaş yürüttük. Erkeği kadını, genci yaşlısı katıldı. Hepsi cesur değildi, hepsi akıllı da değildi, ama yüzyılın ekolojik açıdan en dehşet verici yüzüyle karşı karşıya olduklarını görmüşlerdi.*"¹⁸

Yakalandığı kanserle uzun süre mücadele etmesine rağmen sonunda yenik düşerek hayatını kaybeden Hunter'ın ölüm haberi birçok basın yayın kuruluşuna yansımıştır. Sabah Gazetesi de bu olayı 04.05.2005 tarihli nüshasında "Yeşil Barış Hareketi Babasını Kaybetti" şeklinde okuyucularına duyurmuştur. Haberde, Hunter'ın, 1971'de Vancouverli eylemcilerin, ABD'nin yapacağı büyük bir nükleer denemeyi protestosunun haberini yapmak için onlarla birlikte "gazeteci" olarak denemenin yapılacağı Alaska'ya gidişi, 45 gün boyunca eylemcilerle birlikte denizde kalışı, farkında bile olmadan çevreci bir "nefer" haline gelişi, onlar için sloganlar yazışı ve eylem sonrasında da gazetecilik mesleğinin yanında, çevrecilikle de ilgilenmesi işlenmiştir. Haberde ayrıca, Greenpeace'in ilk başkanı seçilen Hunter'ın, İngiliz Times gazetesi tarafından 20. yüzyılın "çevre kahramanı" seçilmesi ve son olarak Kanada'da sabah programı yaptığı televizyon kanalının haber müdürü Stephen Hurlburt'ın: Dünya onun verdiği savaşla daha iyi olacak, şeklindeki sözlerinin Hunter'ın yaşamı boyunca verdiği mücadelenin özetiydi, değerlendirmesi yer almıştır.¹⁹

David Mc Taggart ise ilk Greenpeace ekibinde yer alan birisi değildi. Hatta Amçitka'daki olayları duymamıştı bile. Ancak Mc Taggart, Moruroa'ya yapılan ilk yolculuğun kaptanı olmakla kalmayacak, Greenpeace'in de en becerikli ve güçlü önderi olacaktı.²⁰

Patrick Moore, Robert Hunter'ın Nisan 1977'de başkanlıktan ayrılmasından sonra, kendi başkanlığında özellikle fon oluşturma çalışmaları bakımından Greenpeace'in faaliyetlerini denetleyecek uluslar arası bir yönetim kurulu oluşturmaya çalışacaktı. Bu çalışmalar, balina avcılığına karşı Vancouver'dan çıkan seferlerin kıdemli bir üyesi olan, hatta ilk Amçitka yolculuğunda da yer almış olan Patrick Moore'un Greenpeace içindeki önemini giderek artmasına vesile olacaktı.²¹ Moore 1986 yılında, tam anlamıyla, kendi isteği dışında Greenpeace'in başkanlığından ayrılmış olsa da bu örgütle bağına hiçbir zaman koparmamıştır.²²

Barışçıl protestoya kendilerini adanmış olan Greenpeace eylemcileri, bazen şiddetin kurbanı olabilmektedir. Bunun en açık örneklerinden biri 10 Temmuz 1985'te yaşanmıştır. Bu tarihte Fransız Gizli Servisi, Greenpeace'in bayrak gemisi Rainbow Warrior'ı bombalayarak batırmıştır. Bu olayda Greenpeace fotoğrafçısı Fernando Pereira yaşamını kaybetmiştir.²³

10 Temmuz 1985'te Rainbow Warrior gemisinin Yeni Zelanda'nın Auckland limanında Fransız gizli servisinin ajanları tarafından batırılması ve bu olay sonucu Greenpeace fotoğrafçısı Fernando Pereira'nın boğularak ölmesi ile ilgili Yeni Zelanda

¹⁸ http://www.greenpeace.org/turkey/tr/news/030505_BobHunter/, (30 Mart 2011).

¹⁹ "Yeşil Barış Hareketi Babasını Kaybetti", *Sabah Gazetesi*, 04.05.2005.

²⁰ Michael Brown-John May, *a.g.e.*, s. 30.

²¹ Michael Brown-John May, *a.g.e.*, s. 96.

²² [http://en.wikipedia.org/wiki/Patrick_Moore_\(environmentalist\)#Greenpeace](http://en.wikipedia.org/wiki/Patrick_Moore_(environmentalist)#Greenpeace), (31 Mart 2011).

²³ <http://www.greenpeace.org/turkey/about/history>, (1 Nisan 2011).

polisinin araştırmaları ve kamuoyu baskısı sonucu, dönemin Fransa başbakanı Fabius, ajanların 'emir doğrultusunda hareket ettiklerini' kabul etmiş, Fransız ajanları uluslararası mahkemede suçlu bulunmuştur.²⁴

Günümüzde Greenpeace örgütünün uluslararası idare merkezi Hollanda'nın Amsterdam şehrindeydir. Greenpeace'nin hâlihazırda 45 ülkede 28 bölge ofisi bulunmaktadır. Bölge ofisleri, uluslararası Greenpeace'nin denetimi altında genelde özerk olarak çalışmaktadır. Her bölge ofisi, bölgesel yönetim kurulu üyelerince seçilen bir bölge temsilcisi tarafından yönetilmektedir. Bölgesel komiteler ayrıca, Uluslararası Greenpeace'in yıllık genel kurul toplantısına katılmak ve Uluslararası Greenpeace yönetim kurulu üyelerini seçmek veya üyeliklerini kaldırmak üzere birer temsilci seçerler. Yıllık genel kurulun rolü de bölge ofisleri temsilcileri ve Uluslararası Greenpeace yönetim kuruluyla işbirliği içinde, genel ilkeler ve Greenpeace için stratejik önemi olan konuları tartışmak ve bu konularda kararlar almaktır. Uluslararası Greenpeace'in başkanı, Uluslararası Greenpeace yönetim kurulu üyelerinin oylarıyla seçilmektedir.²⁵

Bugün Uluslararası Greenpeace'in başkanlığını Kumi Naidoo yapmaktadır. Güney Afrikalı insan hakları savunucusu olan Naidoo 1965 doğumlu olup, örgüt liderliğine seçilen ilk Afrikalıdır.²⁶ Uluslararası Greenpeace'in Yönetim Kurulu Başkanı ise Lalita Ramdas'tır.²⁷

2.2.Greenpeace'in Felsefesi ve Kendini İfade Şekli

Akılalmaz eylemleriyle dünya çapında haklı bir şöhrete sahip olan ve gönüllülük esasına göre icraatlarını sürdüren Greenpeace'in kendine göre bir felsefesi ve bir ifade tarzı vardır.

Bu açıdan Greenpeace kendisini bir "doğrudan eylem" hareketi olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla "doğrudan eylem" Greenpeace'in tanınmasındaki en büyük pay sahibi olan etkenlerin başında yer almaktadır.

*"Bekleyen görevler büyük, bilgisizlik, nefret ve önyargı dağları dehşet verici. Ama Gökkuşağı Savaşçıları, bir kartalın kanatlarındaymış gibi yükselip her güçlüğü aşacaklar. Yeryüzünde harekete geçmeye, yeni ve parlak bir dünyaya giden yolu kapatan engelleri zaptetmek için kendilerine katılmaya hazır ve istekli milyonlarca insan olduğunu görerek sevinecekler. Ama yeterince konuştuk. Sıra eylemin artık."*²⁸ ifadeleri de bir nevi Greenpeace'in felsefesinin özeti mahiyetindedir. Bu felsefedeki şiddet içermeyen "doğrudan eylem", dünya üzerinde çevreye verilen zararların önlenmesine yönelik "ortak bir akıl"/"ortak bir bilinç" oluşturma yönünde, en azından hafızalarda soru işaretleri uyandırmıştır.

"Doğrudan eylem" aynı zamanda Greenpeace'i diğer çevreci gruplardan her zaman farklılaştıran, bütün dünya basını ve televizyonlarında geniş yankılar uyandırmasını sağlayan bir anlayıştır. Bu anlayış örgütün çalışmalarının odak noktası olmaya devam etmektedir. Son zamanlarda bazı yayın organlarında "doğrudan eylem"ün önemini kaybettiği yönünde yapılan haberlerin aksine "doğrudan eylem" hareketleri artarak devam etmektedir. Kendisi şiddetle karşılaşmasına rağmen

²⁴ Daha geniş bilgi için bkz. Michael Brown-John May, *Greenpeace Yeşilbarış'ın Öyküsü*, s. 163-173.

²⁵ <http://en.wikipedia.org/wiki/Greenpeace>, (31 Mart 2011).

²⁶ http://en.wikipedia.org/wiki/Kumi_Naidoo, (31 Mart 2011).

²⁷ <http://en.wikipedia.org/wiki/Greenpeace>, (31 Mart 2011).

²⁸ Michael Brown-John May, *a.g.e.*, s. 176.

Greenpeace'in, şiddet içermeyen taktikleri ısrarla sürdürmesi, örgütün kültürel kökenlerini yansıttığı gibi onun toplumsal değişime yönelik diğer büyük hareketlerle olan bağlarını da ortaya koymaktadır.²⁹

Üyeleri her zaman tehlikeyle burun buruna kalan Greenpeace, çizdiği ince yeşil hat üzerinde ilerlemektedir. Dünyayı kavrama ve gidişatın yönünü kökünden dönüştürme çabası içinde olan Greenpeace'in mesajı da sade ve güçlü: Berrak sular, temiz hava ve güvenli bir gelecek herkesin hakkıdır. Dünyayı bölünemez bir bütün olarak görmeye, yeryüzü üzerinde yaşamı kutsal saymaya, ulusal sınırların doğa manzarasını bozan yanlış bölünmeler olduğunu kavramaya ve ayağa kalkıp "artık yeter" demeye yönelen Greenpeace, doğal dünyayla onu yok etmek isteyen güçlerin arasına girerek bütün insanlık için mücadele etmektedir.³⁰

Gelecek nesillere daha da yaşanabilir bir dünya bırakma adına, kendini ifade etmek için kavramsallaştırılan bu tarz, dün olduğu gibi bugün de Greenpeace'in ana ilkesi ve felsefesi olmaya devam edecek görünmektedir. Nitekim geçen zaman diliminde Greenpeace büyümüş ve gelişmiş, siyasi lobi çalışmaları ve bilimsel araştırmalarla da "doğrudan eylem" tarzı iyice güçlendirilmiştir.

2.3.Greenpeace'in Amacı, Çalışma Alanları ve Çalışma Şekli

Greenpeace yasal zeminde uluslararası bir çevre vakfı, küresel bir örgüttür. Dünya üzerinde hayatı olumsuz yönde etkileyen en kritik konular üzerinde çalışmalarını sürdürmektedir.

Ayşen Türkman, dünyada çok sayıda ulusal ve uluslararası çevre örgütü bulunduğu işaret ederken, gönüllü kuruluşlar arasında yer alan Greenpeace'in eylemleri ile dikkatleri çektiğini söylemektedir. Bu örgütün eylemlerinin bazı kişiler tarafından "uç" ya da "uçuk" hatta "kaçık" olarak değerlendirildiğini ifade eden Türkman, ancak halkın dikkatinin çekilmesi ve çevreyi kirletenlerin uyarılması konusundaki katkılarının inkâr edilemez olduğunu vurgulamaktadır.³¹

Greenpeace'in amacı; gezegenimizi yaşanmaz hale getiren çevre suçlarına karşı bilimsel verilere dayanan kampanyalar yürütmek ve şiddet içermeyen doğrudan eylemlerle, bu suçları basın aracılığıyla gündeme getirmektir. Her zaman eylemlerle göz önünde bulunan bu örgütün aslında çok koldan işleyen geniş bir çalışma alanı bulunmaktadır. Örgütün başlıca çalışma alanları ise şunlardır:

- 1-Okyanuslar ve yaşlı ormanların korunması,
- 2-İklim değişikliğini durdurabilmek için fosil yakıtların kademeli olarak sonlandırılması ve yenilenebilir enerjilerin teşvik edilmesi,
- 3-Nükleer silanma ve nükleer kirliliğe son verilmesi,
- 4-Temiz ve geri dönüştürülebilir enerjinin kullanılması,
- 5-Zehirli kimyasalların ortadan kaldırılması,
- 6-Genleri ile oynanmış organizmaların doğaya bırakılmasının önlenmesi,
- 7-Savaşların önlenmesi,
- 8-Küresel ısınmanın durdurulması,
- 9-Ticari amaçlı balina avının kontrol altına alınması.³²

²⁹ Michael Brown-John May, *a.g.e.*, s. 10-11.

³⁰ Michael Brown-John May, *a.g.e.*, s. 11.

³¹ Ayşen Türkman, *Yaşanabilir Bir Çevre İçin*, Dokuz Eylül Yay., İzmir 2000, s. 218.

³² <http://tr.wikipedia.org/wiki/Greenpeace>, (1 Nisan 2011).

Greenpeace'e göre çevre mücadelesi sabır ve kararlılık istemektedir. Bu yüzden hedefler genellikle uzun vadede gerçekleştirilebilecek türdendir ve ancak kamuoyu desteğiyle başarıya ulaşılabilir. Greenpeace eylemcilerini arada bir ortaya çıkıp ortalığı karıştıran bir grup maceracı olarak görenlere de her eylemin, uzun ve yoğun araştırmalara ve çalışmalara dayandığı, Greenpeace'in, bilimsel verilerden faydalanarak kampanyalar yürüttüğü hatırlatılmaktadır. Bu açıdan çevreye karşı işlenen bir suçta tanıklık etmek, kamuoyunun dikkatini çekerek suçu işleyenler üzerinde baskı oluşturmak amacıyla yapılan barışçıl eylemler; sabırla yapılan analizler, raporlar, basın açıklamaları, yetkililerle görüşmeleri içeren bütün çalışmalar Greenpeace'in 'vitriini'dir.³³

Uluslararası anlaşmalara, lobi etkinlikleriyle ağırlığını koyan, taslaklar öneren ve kabul ettirebilen az sayıdaki etkili çevre örgütünden birisi olan Greenpeace, hiçbir şirketten, sanayi kuruluşundan, siyasi partiden ya da devletten bağış ya da sponsorluk kabul etmemektedir. Yalnızca bireylerden aldığı maddi destekle ayakta durmaktadır. Gerek İngiltere'deki Exeter Üniversitesi laboratuvarının, gerek kendisiyle işbirliği yapan onlarca bilim insanının sunduğu bulgular doğrultusunda bilimsel raporlar hazırlayan az sayıda sivil toplum kuruluşlarından biridir. Greenpeace, bugün denizleri arşınlayan gemileriyle dünyada nükleer atık ticareti, nükleer tehlike, akıntı ağları, tehlikeli atık ticareti gibi konularda aktif çalışmalarını sürdürmektedir.³⁴

Ekolojik dengeye zarar veren, kanunları çiğneyen, sağlığı tehdit eden bir işlemin varlığını ispatlayan Greenpeace gönüllüleri olay yerinde farklı yöntemlerle bir gösteri düzenleyerek, şiddet kullanmadan, barışçıl bir yöntemle işlenen çevre suçuna basın ve dolayısıyla kamuoyu önünde tanıklık ederek, suçun önlenmesi için kamuoyu baskısı oluşturmayı hedefler.³⁵

Temel gayesi çevresel yıkımı durdurmak olan Greenpeace, dünyayı tehdit eden en önemli çevre sorunları üzerinde çalışmakta ve çözüm önerileri sunmaktadır.

Bu amaçla bütün dünyada çevreye karşı işlenen suçlara karşı kampanyalar yürütmektedir. Bu kampanyalar; barışçıl doğrudan eylemler, yetkililerle görüşmeler, uluslararası anlaşmalara gözlemci olarak katılma ve lobi etkinlikleri, seçenekler ve çözümler üretmek, bu konuda çalışmalar yapıp, onları raporlar, basın toplantıları vb. yöntemler ile kamuoyuna sunmak gibi etkinlikleri içermektedir. Greenpeace, üzerinde çalıştığı konularda numuneler almakta, analizler yapmakta ve bunları kamuoyuna açıklamak için zaman zaman basın toplantıları düzenlemektedir. Barışçıl doğrudan eylemler, bütün kampanya çalışmalarının sadece görünen yüzüdür. Şiddet içermeyen doğrudan eylemlerle suçlara tanıklık etmek, suçlular üzerinde baskı oluşturmak ve kamuoyu yaratmak bir Greenpeace kampanyasının en çok dikkat çeken yanıdır. Greenpeace yaptığı bütün eylem ve kampanyalardaki gücünü kendisini destekleyen bireylerden almaktadır.³⁶

Greenpeace'in kurulduğundan beri yürüttüğü bu çalışmalar sayesinde çevre sorunları ve deniz canlıları alanında pek çok kazanıma imza attığı muhakkaktır.

³³ <http://www.greenpeace.org/turkey/about>, (1 Nisan 2011).

³⁴ <http://www.greenpeace.org/turkey/about>, (1 Nisan 2011).

³⁵ <http://www.greenpeace.org/turkey/tr/about/faq>, (1 Nisan 2011).

³⁶ <http://www.greenpeace.org/turkey/about/faq/genel-bilgi>, (1 Nisan 2011).

2.4. Türkiye'de Greenpeace

Uluslararası Greenpeace'e bağlı ülke ve bölge ofisleri, yönetim kurullarınca alınan ve bütün dünyada yürütülmesine karar verilen kampanyaları kendi bölgelerinde uygulamaktadırlar. Bütün bu işlemler Greenpeace'in, hem küresel kampanyaların biçimlenmesini hem de bütün ülkelerdeki çalışmaların "dünyaca desteklenmesini" sağlayan en önemli gücünü oluşturur.

Uluslararası Greenpeace'in faaliyetlerine destek veren ülkelerden birisi de Türkiye'dir. Greenpeace Türkiye'deki çalışmalarını 1992 yılından bu yana sürdürmektedir. Greenpeace'in Türkiye'deki çalışmaları <http://www.greenpeace.org/turkey/tr>³⁷ internet adresinde, Greenpeace Akdeniz ismiyle deşifre edilmektedir.

Aralık 1995'te merkezi Malta olarak kurulan Greenpeace Akdeniz ofisi, İsrail, Lübnan, Türkiye ve Malta'da aktiftir. Politik gerilimler ve çatışmalarla tanınan bir bölge olan Akdeniz'de onu tehdit eden kirliliğin sınır tanımadığı ilkesi üzerine kurulan Greenpeace Akdeniz, aynı zamanda tek bir ofis olarak çalışarak bölge ülkelerine bir örnek oluşturmayı hedeflemiştir. Greenpeace Akdeniz şu amaçları güden çalışmalar yürütmektedir:

1. Fosil yakıtların tüketimine ve nükleere karşı çıkarak, temiz enerjileri desteklemek,
2. İklim değişikliğiyle mücadelede yenilenebilir enerji kaynaklarının benimsenmesini sağlamak,
3. Denizler kampanyası ile Akdeniz'de bir deniz rezervleri ağı oluşturarak türü tehlike altında olan mavi yüzgeçli orkinosları korumak.

Türkiye'deki faaliyetlerinin yanı sıra bir yandan da destekçi sayısını arttırmak için de çalışan Greenpeace bunun için "Yüzyüze Projesi" geliştirmiştir. Greenpeace'in geliştirdiği bu proje, çeşitli mekânlarda, fuarlarda, festivallerde ve sokakta, birebir insanlara ulaşmak, Greenpeace ile ilgili soruları yanıtlayıp, Greenpeace'e nasıl destek verebileceklerini anlatmaya yönelik bir projedir. Proje, belirli bir program dâhilinde önceden belirlenmiş mekânlarda/noktalarda ve bir ekip çalışması şeklinde yürütülmektedir.

Akdeniz bölge ofisine bağlı olan Türkiye'de, toksik maddeler ve enerji kampanyaları aktif biçimde sürdürülmektedir. Bu kampanyalar çerçevesinde PVC üretimi, çöp yakma, endüstriyel ya da klinik-toksik maddelerin barındırılması-imhası, farklı kirliliklere yol açan termik santraller ya da enerji kullanımları vb. Türkiyeli Greenpeace gönüllülerince araştırılmakta ve önlenmeye çalışılmaktadır.

Greenpeace'in Türkiye'deki eylemlerine parasal destek sağlayan binlerce destekçisi bulunmaktadır. Bunlar arasında avukat, mimar, doktor, öğretmen gibi çeşitli meslek gruplarından insanlar yer almaktadır. Ayrıca eylemlere katılanların çoğu genç ve eğitilmiş olan Greenpeace gönüllülerinin çoğu İstanbul, Ankara, İzmir, Eskişehir, Antalya gibi büyük şehirlerdendir. Greenpeace'in Türkiye'deki çalışmaları bütün dünyada olduğu gibi yerel ve ulusal kampanyalar şeklinde yürütülmektedir.

Türkiye'deki Greenpeace eylemcilerinin, Aliğa Rafinerisi, İzmit Atakule'de atık yakma tesislerini protesto eylemleri, Akkuyu Nükleer Santrali, Gökova Termik

³⁷ Türkiye'deki Greenpeace çalışmalarıyla ilgili aktardığımız bilgiler bu internet sitesinden faydalanılarak derlenmiştir.

Santrali, boğazlardaki petrol taşımacılığının durdurulmasına yönelik eylemler başta olmak üzere çok geniş bir ilgi alanı ve eylem portföyü bulunmaktadır.

Sonuç

Kendisini “doğrudan eylem” hareketi olarak ifade eden, şiddet kullanmayan, barışçı eylemler gerçekleştiren Greenpeace hareketi, bir avuç insanın kararlılığıyla başlamış, bugün ise küresel çapta uluslararası bir hareket statüsüne ulaşmıştır. Green Politics içinde değerlendirilen Greenpeace, şimdiye kadar gerçekleştirdiği eylemlerinde Phllis Cormack, Rainbow Warrior, MV Sirius ve Esperenza gibi gemilerin yanı sıra balonlar, helikopterler, delta kanat diye tanımlanan motorsuz insan uçakları ve dalgıç ekiplerinden faydalanagelmiştir.

En önemli potansiyelini çoğu genç yaşta binlerce gönüllüsünün oluşturduğu Greenpeace’in eylemlerinde kendini zincirleme en çok tercih edilen eylem türleri arasında yer almaktadır. Ancak her eylemin arka planında belki aylarca süren gözlemler, bilimsel çalışmalar, yetkili isimlerle görüşmeler bulunmaktadır. Rapor hazırlama, anket yapma, basın açıklamaları, bina ya da tesislere tırmanma, afiş asma, boyama ve deniz araçlarıyla gerçekleştirilen eylemler en ince ayrıntılarına kadar uzmanlar tarafından hesap edilmektedir. Çünkü tetkik edilmemiş bilgiler Greenpeace eylemcilerinin yasal ve fizikî anlamda zor durumda kalmaları anlamına gelebilmektedir.

Doğal yaşamı korumayı, çevre tahribatını önlemeyi amaç edinen Greenpeace üyeleri; nükleer denemeleri önlemek için denemelerin yapılacağı alanlara girmekten çekinmemekte, balinaların yaşaması için kendilerini zıpkının önüne atacak kadar cesurca davranışlar sergilemektedir. Derileri kürk yapımında kullanılmak üzere avlanan fok yavrularını ise çıkmayan yeşil renkli boyalarla boyayarak onları kurtarmaya çalışmaktadırlar.

Greenpeace faaliyete geçtiği günden zamanımıza kadar geçen sürede hiçbir eyleminde şiddet kullanmamış, aksine kendi üyeleri şiddete maruz kalmışlar, hatta “şehit” vermişlerdir. Yürüdükleri yolda tartaklamalara, fiili saldırılara maruz kalan Greenpeace gönüllüleri zaman zaman da çeşitli cezalarla hapsedilmekte, binlerce dolar tazminat ödemeye mahkûm edilmektedirler. Kullandıkları araç ve gereçlere el konulmakta ve araçlar kullanılamayacak derecede tahrip edilmektedir. Gemileri batırılmakta, uçan balonlarına el konulmaktadır. Ancak bütün bu engellemelere rağmen Greenpeace, gerek faaliyetlerini gerekse gönüllü sayısını arttırmaya devam etmektedir.

Çalışmalarını bağımsız olarak sürdürmek için devletlerden, şirketlerden ya da siyasi partilerden bağış ve sponsorluk kabul etmeyen ve bütün finansmanını sadece bireylerden aldığı maddî ve manevî destekle sürdüren Greenpeace’in yayınladıkları yıllıklara bakıldığında gerçekleştirdikleri icraatların hiç de yabana atılmayacak kadar ciddi olduğu açıkça görülmektedir.

Bu açıdan dünyamız, çevre sorunları konusunda yaptıkları eylemlerle hatırı sayılır bir kamuoyu oluşturan ve insanları ortak bir bilinçle çevre duyarlılığı ekseninde örgütlemeyi başaran Greenpeace’e çok şey borçludur.

Malta’daki Akdeniz ofisine bağlı olarak Türkiye’deki faaliyetlerine devam eden Greenpeace örgütü, bir yandan “yüzyüze projesi”yle taraftar toplamaya ve diğer yandan da yaptıkları eylemlerle Türkiye’de bir “çevre bilinci” oluşturulmasına katkı sağlamaya devam etmektedir.

Kaynakça

- Andrew Dobson, *Green Political Thought*, Routledge, London 1992.
- Anna Bramwell, *Ecology in the 20th Century: A History*, Yale University Press, London 1989.
- Arne Naess, "Deep Ecology", *Key Concepts in the Critical Theory Ecology*, Ed.: Carolyn Merchant, Humanities Press International, USA 1997.
- Ayşen Türkman, *Yaşanabilir Bir Çevre İçin*, Dokuz Eylül Yay., İzmir 2000.
- <http://en.wikipedia.org/wiki/Greenpeace>, (31 Mart 2011).
- http://en.wikipedia.org/wiki/Kumi_Naidoo, (31 Mart 2011).
- [http://en.wikipedia.org/wiki/Patrick_Moore_\(environmentalist\)#Greenpeace](http://en.wikipedia.org/wiki/Patrick_Moore_(environmentalist)#Greenpeace), (31 Mart 2011).
- <http://www.greenpeace.org/turkey/about>, (1 Nisan 2011).
- <http://www.greenpeace.org/turkey/about/faq/genel-bilgi>, (1 Nisan 2011).
- <http://www.greenpeace.org/turkey/about/history>, (1 Nisan 2011).
- <http://www.greenpeace.org/turkey/tr>, (2 Nisan 2011).
- <http://www.greenpeace.org/turkey/tr/about/faq>, (1 Nisan 2011).
- http://www.greenpeace.org/turkey/tr/news/030505_BobHunter/, (30 Mart 2011).
- Jonathan Porritt, *Yeşil Politika*, Çev.: Alev Türker, Ayrıntı Yay., İstanbul 1989.
- Kemal Görmez, *Çevre Sorunları ve Türkiye*, Gazi Kitabevi, Genişletilmiş 3. Baskı, Ankara 1997.
- Michael Brown-John May, *Greenpeace Yeşilbarış'ın Öyküsü*, Çev: Sabir Yücesoy, Metis Yay., İstanbul 1992.
- Sabah Gazetesi*, 04.05.2005.
- Tuncay Önder, "Yeşil Siyaset", *Siyaset*, Ed. Mümtaz'er Türköne, Lotus Yay., Ankara 2003.
- Tuncay Önder, *Ekoloji, Toplum ve Siyaset*, Odak Yay., Ankara 2003.